

IZ NAŠE DNEVNE KULTURE

K zgodovini uvoda v Kosovo mapo.

Stvar je takale: Ko je izšel v monakovski reviji »Die Kunst« moj članek o slovenskem modernem slikarstvu, se je oglašil pri meni g. Tine Kos in me naprosil, naj mu napišem uvod v mapo reprodukcij njegovih del, katero bo izdala Umetniška Matica. G. Kos je tedaj tudi dejal, da je prvotno hotel napisati ta uvod g. Tone Seliškar, kateri pa da ne ve s stvarjo nič začeti. Dasi je bil termin, ki mi ga je bil g. Kos določil, silno kratek, sem uvod res napisal in mu ga izročil, v dobri veri, da izvrstno uspelim klišejem in še manj reproducirani plastiki ne bo v sramoto. Nato je uvod zame za dobro dobo izginil, izvedel sem pa tekem časa, da ga je rešetal veliki svet Umetniške Matice — tudi v kavarni. Kar ga prinese nekega dne g. Kos meni nazaj s pripombo, da ga ne more objaviti, ker da je zanj preveč negativen. Delo je tedaj zopet dobil g. Seliškar in v mapi publicirani uvod mi je potem pomagal reševati uganko, odkod je prišlo naenkrat g. Seliškarju to razsvetljenje v pogledu našega kiparstva, ki prej vendar ni bil ž njim nič vedel začeti.

Moj uvod (v rokopisu) ima dva dela: splošnega o našem kiparstvu ter posebnega o plastiki Tineta Kosa. Tudi uvod g. Seliškara ima taka dva dela. Pripominjam takoj, da inkriminiram samo prvi del Seliškarjevega uvoda, ker je drugi napisan povsem samostojno; jasno tudi: Rajko Ložar ne more reči, da je Tine Kos velik umetnik, če pa ni, in ne more pisati o kolektivizmu, če se mu o tem niti ne sanja ne. Inkriminiram torej prvega, dobrega, ki je namreč tak, kakor bi ga mogel napisati kak Rajko Ložar. Če g. Seliškar dovoli, mu navedem za poskušnjo nekaj mest, kakor bi jaz, in kakor sem tudi formuliral en ali drugi problem o svojem omenjenem uvodu, ki ga je g. Seliškar tudi videl:

Ložar: S koncem osemnajstega stoletja se je od slovenske umetnosti poslovila tudi iz neposredne resničnosti izviračo likovna moč baročne skulpture in s tem je bila dana možnost nastavka in razvoja za ono produkcijo profesionalnih podobarskih delavnic, katere so za naše devetnajsto stoletje tako značilne. (To je začetek uvoda. Op. por.)

Seliškar: Prav posebej je ob tej ugotovitvi — potrebno predočiti si vso revščino naše kiparske produkcije od baročne plastike do danes. Le ta je nastajala večinoma v osemnajstem in na početku devetnajstega stoletja pod dleti rokodelcev-samoukov (gospod je slišal številke in misli, da je treba samo učeno zaobrniti, op. por.), med katerimi ni bilo močnih nadpovprečnih osebnosti z umetni-

škimi stremljenji. (To stoji takoj po začetnem štirivrstičnem odstavku. Op. por.)

Ali:

Ložar: ...toda ker je njih produkcija služila prvenstveno smotrom konservativne in tradicionalistične cerkve...

Seliškar: Ustrezali so skoraj brez izjeme le konservativnim naročnikom in tradicionalnim zahtevam cerkve.

Dalje:

Ložar: Eden n. pr. bi bil že ta, da se današnje kiparsko naročilo sploh ne glasi več za kaj drugega kot za kakšen spomenik skromnega obsega, največkrat relief.

Seliškar: Oblikovali so pač nekoliko spomenikov, torej del, katera šteje, na žalost, široka javnost še danes za edino merilo kvalitete plastičnih ustvaritev.

Seliškar: Izven cerkvenega območja so se v preteklem desetletju izvršile mnoge arhitektonske plastike, ki pa niso obogatile plastičnega upodabljanja samega; zategadelj jim označba: plastika niti ne pristoji. Na pogoje arhitekture vezani liki niso namreč glede na formo, material in prostor čista plastika.

Cf. Ložar, kipar France Gorše (Dom in svet 1929, št. 8).

In če g. Seliškar dovoli, naj zdaj navedem za primero prvi odstavek iz drugega dela njegovega uvoda, da pazni čitatelj sam presodi, kakšen razsvetljen duh je avtor v umetnostnih in posebej kiparskih vprašanjih: »Plastika mu je v svojem bistvu napolnitev (!) zamišljene in vidne vsebine realnih razsežnosti objekta s snovjo (!), ki predstavlja telesnost živega predmeta (!), po katerem razlije in regulira svetlobe in sence v pravilnem razmerju, da tako dejansko oživi sicer mrtev in prazen obseg konvencionalnega kuba. Zato uporablja prste in oči (!), ko svoje občutje uresničuje. Tu je njegova duhovnost in moč, statuarična (!) resničnost, ki se na prvi pogled močno očituje.« Najgorostašnejša perioda in najneplastičnejša analiza plastike in dovoljujem si domišljati, da v taki sintaksi pojmov in misli moji možgani niso zmožni funkcionirati.

Za g. Kosa je ta uvod vsekakor pozitiven. Toda osebno mi ta gospod ne bo tajil, da je tudi idejo dveh naslovnih strani prejel pri meni (z izjemo treh zvezdic ter v sredi postirane napisa Tine Kos — 1929 na desni strani) in da je tudi manjvrednih del očiščena mapa v neki meri moja zasluga. Seveda sem pa dovolj neumen, če pričakujem da bi ljudje, ki znajo na ta način vračati naročene rokopise ter iste potem neobjavljene tako izrabljati, še navajali, od koga so prejeli to ali ono govorno besedo, ko si celo tujo tiskano lastijo za svojo. Rajko Ložar